

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4
“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ The Good Governance Administration of the School Administrators of New Age

วราภรณ์ พรหมทอง

ผศ.ดร.ธดา สิทธิธาดา

thada.si@ssru.ac.th

สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

s64561802028@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนสถานศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารอบแนวคิดและทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำหรับนักบริหารที่ดีตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมาบูรณาการในการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นำพาสถานศึกษาสู่จุดหมายความสำเร็จของการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ อันประกอบด้วย 1. หลักนิติธรรม 2. หลักคุณธรรม 3. หลักความโปร่งใส 4. หลักการมีส่วนร่วม 5. หลักความรับผิดชอบ และ 6. หลักความคุ้มค่า

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล, ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่

Abstract

Efficient and effective school management Educational institute administrators played an important role in driving educational institutions according to the intention of the National Education Act B.E. 1999 and its amendments (No. 2), B.E. 2002 that educational management must be in order to develop Thai people to be complete human beings, both physically, mentally, intellectually, morality, knowledge, ethics and culture in life to be able to live with others happily This academic paper aims to study the conceptual framework and review the literature on the administration of educational institutions in accordance with the principles of good governance of modern school administrators. This is a virtue for good administrators according to the principles of good public and social administration to integrate in management in accordance with the context of the current educational institutions. Promote the participation of the public and private sectors build a strong corporate culture for peaceful

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

coexistence. Lead the educational institution to the goal of success in providing quality education. Which consists of 1. Rule of law 2. Morality 3. Transparency 4. Participation 5. Accountability and 6. Effectiveness.

Keywords: School administration, Good governance, School administrators of new age

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อันส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และจิตสำนึกความรับผิดชอบที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งด้านการบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ตามโครงสร้างการบริหารงาน 4 ฝ่าย สนับสนุนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาไทย ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยมุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้สถานศึกษามีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เหมาะสม ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแท้จริง มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานให้โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งธรรมาภิบาลเป็นมิติใหม่ที่เน้นบทบาทของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิผล มีการตรวจสอบ สามารถประเมินผลงานได้อย่างชัดเจน (Agere, 2000) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนักบริหารที่ดี ในการนำมาประยุกต์ใช้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นที่ยอมรับนับถือ เพราะหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการที่สร้างประโยชน์และความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ธีระ รุญเจริญ, 2550) เป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา คงความมีเสถียรภาพภายในองค์กร เสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรม อันส่งผลต่อประโยชน์ส่วนรวมก่อให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาและการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพต่อไป

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Good governance มาจากคำว่า ธรรมะ แปลว่า ความถูกต้องดีงาม อภิบาล แปลว่าการปกครองหรือการปกครองรักษา ธรรมาภิบาลจึงแปลว่าการปกครองที่ยึดถือความถูกต้องดีงามเป็นหลักหรือการปกครองโดยธรรม (อริย์ธัช แก้วเกาะสบบ้า, 2560)

องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล เป็นการบริหารจัดการที่ดีเป็นต้นแบบของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยการกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความยุติธรรมทางสังคม (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2554)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทา ป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน ภายใต้การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีบนพื้นฐานของหลักสำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ระบุว่าธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

ปัจจุบันนักวิชาการและผู้บริหารในหลายประเทศทั่วโลกยอมรับว่า “หลักนิติธรรม” เป็น “รากฐาน” ในการสร้างความสงบและความเป็นธรรม หรือ Peace and Justice (ประสาร ไตรรัตน์วรกุล, 2560) ซึ่งไม่เพียงเป็น 1 ใน 17 เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ แต่ยังเป็นเครื่องมือ หรือ Enabling factor ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายอื่นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง “หลักนิติธรรม” เป็นเสมือน “เส้นด้าย” ที่ร้อยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน

ขอน้อมนำ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้สอบไล่ได้วิชาความรู้ชั้นเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 33 ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันที่ 29 ตุลาคม 2528 ความว่า “กฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นแต่เพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง สำหรับใช้ในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรมไม่ใช่เพื่อ

รักษาตัวบทของกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดิน ก็มีได้มีวงแคบอยู่เพียงแค่ว่าขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรยาลตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย”

2. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักการนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530 ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี หรือหน้าที่อันพึงมีอยู่ในตัว

คุณธรรม คือ หลักธรรมที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีในทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีหลักปรัชญาเดียวกัน คือ เป็นหลักปฏิบัติคุณงามความดี (ประภาศรี สีหอำไพ, 2535) หลักการความดีงามแห่งความประพฤติตน และลักษณะของอุปนิสัยอันดีงามที่สนใจของบุคคล มีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม เพื่อความเจริญของตนและสังคม เป็นที่ยอมรับของสังคมและบุคคลทั่วไป (สุกัญญา ศรีเมืองชน, 2533)

ขอน้อมนำ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง วันจันทร์ที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525 ความว่า “คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือการรักษาสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติอยู่ในความสัจ ความดีนั้น ประการที่สาม คือการอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์”

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International หรือ TI) ได้ประกาศคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต หรือ Corruption Perceptions Index (CPI) ประจำปี 2563 ประเทศไทยได้ 36 คะแนน เท่ากับปี 2562 จัดอยู่ในอันดับที่ 104 ของโลก จากจำนวน 180 ประเทศทั่วโลก และอยู่ในอันดับที่ 5 ของกลุ่มประเทศอาเซียน เท่ากับประเทศเวียดนาม ซึ่งประเทศสิงคโปร์ ได้คะแนนสูงสุด คือ 85 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 3 ของโลก จากผลคะแนนการรับรู้การทุจริต ในปี 2563 เป็นเครื่องบ่งชี้สำคัญถึงสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาการทุจริตอย่างจริงจัง เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติในการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการทุจริต และไม่ยอมทนต่อการทุจริต ซึ่งจะนำไปสู่สังคมที่สุจริตส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ และส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริตต่อไป

ขอน้อมนำ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน วันอาทิตย์ที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2533 ความว่า “ในการปฏิบัติราชการนั้น ขอให้ทำหน้าที่ เพื่อหน้าที่ อย่างนึกถึงบำเหน็จรางวัลหรือผลประโยชน์ให้มาก ขอให้ถือว่าการทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ เป็นรางวัล และประโยชน์อย่างประเสริฐ จะทำให้บ้านเมืองไทยของเราอยู่เย็นเป็นสุขและมั่นคง”

4. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ นอกจากนี้ ความมีส่วนร่วมยังมีความหมายในหลายระดับ ในคำภาษาอังกฤษที่ใช้แทนคำนี้มีอยู่หลายคำที่น่าสนใจ ซึ่งหากแยกให้เข้าใจกระจ่างจะทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้น ด้วยจิตจำนง (will) ที่ตั้งใจในการฝ่ายดี และเกิดความประพัตติธรรมด้วย เมื่อเราพูดถึงการมีส่วนร่วม เราคิดรวบยอดถึงการมีส่วนร่วมเข้ามาแสดงความคิดเห็นในฐานะคนนอก ลูกค้า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลังจากนั้นก็พร้อมใจร่วมกันทำโดยถือเป็นหน้าที่ ความคิดรวบยอดในลักษณะนี้เป็นไปในเชิงปฏิบัตินิยมกล่าวคือ มองทุกอย่างในแง่ปฏิบัติ หากแต่ในรายละเอียดเมื่อพิจารณาถึงการใช้อนุญาและการลงมือทำอย่างรอบคอบรอบด้านแล้ว ผู้กระทำงานในโครงการต่าง ๆ พึงที่จะแยกส่วนให้แต่ละส่วนเกิดผลดีและประสานสอดคล้องกันได้ (เมธา หริมเทพาธิป, 2559)

อย่างไรก็ตาม การบริหารงานที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดเห็น ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ บริหารงานโดยยึดหลักประชาธิปไตย จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงาน ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างผู้ร่วมงาน และทำให้การทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพ (Liwit and Stringer, 1968 ; Swansburg, 1996 and Upenieks, 2002)

ขอน้อมนำ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ความว่า “การที่จะให้งานประสานกัน เพื่อช่วยให้งานของทุกฝ่ายดำเนินก้าวหน้าไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็วขึ้น ทุกฝ่ายจะต้องไม่แบ่งแยกกัน ไม่แย่งประโยชน์ ไม่แย่งความชอบกัน แต่ละฝ่ายแต่ละคนต้องทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จในการทำงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น”

5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

พัฒนานวดี อนุสรณ์เทวินทร์ (2544) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมความตั้งใจ เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความมานะ พยายาม เอาใจใส่ และตรงต่อเวลาเพื่อให้งานนั้นสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ขอน้อมนำ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันศุกร์ที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2519 ความว่า “การจะทำงานให้มีประสิทธิภาพและให้ ดำเนินไปได้โดยราบรื่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่ง จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบต่ออย่างสูงไม่ บิดเบือนข้อเท็จจริงไม่บิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของงานสำคัญที่สุดต้องเข้าใจความหมายของคำว่า ความรับผิดชอบเพราะความรับผิดชอบ คือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ จะหลีกเลี่ยงไม่ได้”

6. หลักความคุ้มค่า (Cost-Effectiveness or Economy) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน สอดคล้องกับหลักการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ๒ ประการ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ และเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ การมีสติพิจารณาตัวเองรู้จักใช้ทรัพยากรให้เพียงพอ และเหมาะสมอย่าให้มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ซึ่งทุกจังหวัดต้องสำรวจจำนวนข้าราชการพร้อมศักยภาพข้าราชการ และวางแผนการทำงานให้เกิดการพัฒนา ในแต่ละจังหวัดไม่จำเป็นต้องดำเนินงานในลักษณะที่เหมือนกันก็ได้ รู้จักใช้เหตุและผล พร้อมกับสติปัญญา ด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ รู้จักปรับปรุงพัฒนาตัวเองให้รอบรู้อยู่เสมอและที่สำคัญ คือ ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต เพราะหากข้าราชการไม่ซื่อสัตย์สุจริตแล้วจะเกิดความเดือดร้อนต่อประชาชนและประเทศชาติ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2550)

ขอน้อมนำ พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา วันอังคารที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2529 ดังความตอนหนึ่งว่า “ทุกวันนี้ ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราต้องรู้จักใช้ทรัพยากรนั้นอย่างฉลาด คือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัดรอบคอบ ประกอบด้วยความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยืนยาว”

ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษายุคใหม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล ตามมาตรา 78 ซึ่งครอบคลุมองค์การรัฐทุกประเภทที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ดังนี้

1. พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

2. จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นต้องนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในด้านการปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูป

การศึกษาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล ซึ่งจะส่งผลให้สถานศึกษา บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ต้องการ ตลอดจนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาโดยแท้จริง (นางสุภาณดา สุไรมาน, 2560) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษานับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป โดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์และนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และการบริหารงานที่ประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจสั่งการ ดังนั้น การตัดสินใจใด ๆ ย่อมมีผลกระทบต่อหน่วยงานทั้งด้านดีและเสีย อาจทำให้ประสบความสำเร็จหรือเกิดความล้มเหลวได้ หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำมาใช้ในการจัดการสถานศึกษา (สมศักดิ์ สุภีรักษ์, 2550)

บทสรุป

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ หากผู้บริหารนำแนวทางการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาเป็นหลักยึดถือปฏิบัติในการครองตน ครองคน ครองงาน อันได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พร้อมทั้งน้อมนำหลักคำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในการดำรงตนแล้วนั้น ผู้บริหารย่อมปฏิบัติตามบทบาทอำนาจหน้าที่ของตนอย่างมีศีลธรรม ประพฤติชอบด้วยความดีงาม ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ชี้นำหรือมอบหมายงานต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรม นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ และเอื้อต่อการพัฒนา โดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม (แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2561-2580, 2561) ตามที่บุคลากรสถานศึกษาพึงได้รับ ด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ โดยยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยบนหลักการมีส่วนร่วมของบุคลากรสถานศึกษาและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน อันก่อให้เกิดความรัก ความศรัทธา ให้เป็นที่เคารพยกย่อง และเกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะการดำเนินงานต่าง ๆ มิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546) ส่งผลให้การพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล คงประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืนสืบไป ดังบทกลอนต่อไปนี้

ขอเอ่ยแจ้งในหลักบริหาร
ด้วยธรรมาภิบาลจักเห็นผล
ปกครองด้วยนิติธรรมนำกมล
แลเปี่ยมล้นคุณธรรมนำจิตใจ
ต้องยึดหลักมีส่วนร่วมทำและคิด
รับขอบผิดข้อตรงให้โปร่งใส

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

ก่อเกิดงานคัมค่าน่าภูมิใจ
ยึดมั่นไว้ตามหลักนี้จักดีเอย
..(ฟ้า)..

เอกสารอ้างอิง

ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพฯ : ข้าวฟ่าง.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2535). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสาร ไตรรัตน์วรกุล. (2560). คำกล่าวปาฐกถาในงาน TIJ Public Forum หลักนิติธรรมกับการพัฒนาโดย

ศึกษาแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. สืบค้น 1 กุมภาพันธ์

2565. จาก <https://tijrold.org/2017/07/17/หลักนิติธรรมตามแนวในหลวง-2/>.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. (2544). ตัวชี้วัดธรรมภิบาล. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

คุรุสภา

พัฒนาดิ อนุสรณ์เทวินทร์. (2544, หน้า 26). การใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนลุมพุก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดยโสธร. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มารสุรา. (2552). การบริหาร. ชุมชนบ้านกลอนไทย. สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2565 จาก

<http://www.klonthaclub.com/index.php?topic=8332.0>.

เมธา หริมเทพาธิป และอนเนก สุวรรณบัณฑิต. (2559). พัฒนาอย่างพอเพียงด้วยการมีส่วนร่วมเพื่อ

ธรรมภิบาล.

ในวิชิต ตาแก้ว/(บก.). ประเทศไทยกับธรรมภิบาลด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : หลักสูตร

ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหาร

กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ : พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี

(พ.ศ. 2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์

ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ :

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและ

สังคมที่ดี พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

สุกัญญา ศรีเมืองชน, (2533). บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยโกลินทรในการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาตาม

การรับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4

“GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”

สุกานดา สู่ไธมาน. (2560). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษาลัทธิสุตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2550). แนวทางการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: มติชน.

สมศักดิ์ สุทธิรักษ์. (2550). มิติการพัฒนาและการบริหารทรัพยากรบุคคล. นครสวรรค์ : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์.

อริย์รัช แก้วเกาะสบ้า. (2560). หลักธรรมาภิบาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

Agere, Sam. 2000. Promoting Good Governance: Principle, Practices and Perspective. London : Commonwealth Secretariat.

Liwit, G.H. and Stringer, R.A. 1968. Motivation and Organizational Climate. Boston : President and Fellow of Harvard College.